

ÁGH ISTVÁN A jövő tavaszát sugároztuk az őszben

Ötvenkét év után a forradalomra eszmélő gyerekek is a hatvanas éveikben járnak, s mi, akik részesei voltunk az időnek, egyre kevesebben maradunk ahhoz, hogy élő történelmeként tekintsen ránk a kor. Miként 1900-ban emlékezhetek 1848-ra a Pilvax kávéházban, s még Jókai ott lehetne, de a többiek már a sírban, ötlík föl bennem a hasonlóság most, 56 Pilvaxának kertjében, e ház emléktáblája alatt. A közönség többsége akkor is személyes tapasztalatán kívül ismerhette a történelmet. Lassan mi ránk, az akkori legfiatalabb résztvevőkre vár, hogy jelenlétünkkel, szavainkkal próbáljuk valamiképpen közelbe hozni a múltat. De a szándékot mindenképpen áthatja a mulandóság szomorúsága, valami időszerűtlenség, olyan alkalmiság, mint amit a 48-as honvédek XX. század eleji fényképei sugallnak. Megöszülve, kopott mivoltukra tűzött érdemrenddel merednek zavartan a masina előtt. Mégis a visszatérés kegyelmi pillanatait élhették át, mint én most, ebben az egykori önmagammal való különös azonosulásban. Boldogság tölt el, hogy döbbenetes túlélés után megérhettem, most már íróként, nagy elődeim nyomában arról szólni, amit ők innen elindítottak.

Ehhez a házhoz még csak érzelmi közöm volt, mikor a szabadság éledő szelleme lelkesítően hatott az egyetemen, s magával ragadta nemsokára az ifjúságot, hogy aztán az ifjúság legyen maga a fölkelés. Akkor még

csak félig meddig sejthettem, amit már meggyőződéssel mondhatok, hogy a magyar írók szerepe a forradalom előkészítésében, kitörésében, lefolyásában sokkal nagyobb annál, mint amit a krónikák följegyeztek, s a bírósági jegyzőkönyvek rögzítenek. A forradalom gyutacsa a művekben rejtett, ahogy már nem volt hajlandó hazudni és ámítani egyetlen tisztességes író sem. Az igazságkeresés mértéke szerint világított a

nyelv, a stílus, s szétáradt frissítő tavaszi fuvallata az áporodott börtönzagonban, reményt keltett a félelemben, csüggedésben.

Így jött el az a napfényes délelőtt. Az én forradalmam a honvédelem óra elmaradásával kezdődött, ki gondolt volna még fegyverekre? S még akkor sem, mikor Petőfi szobra alá gyülekeztünk, s megindultunk életünk előreláthatatlan napjai felé. Mi vonulunk a filmeken, állunk a fotókon, arcunkat megkereshetjük, s tudjuk, ha nem találjuk, akkor is ott vagyunk mindenütt, ahol azokban a napokban jártunk a tömeggel, ahol valami hevítő szónoklat miatt álltunk,

vagy éppen a sortűz iszonyú perceiben menekültünk, s bújtunk, ahova lehetett.

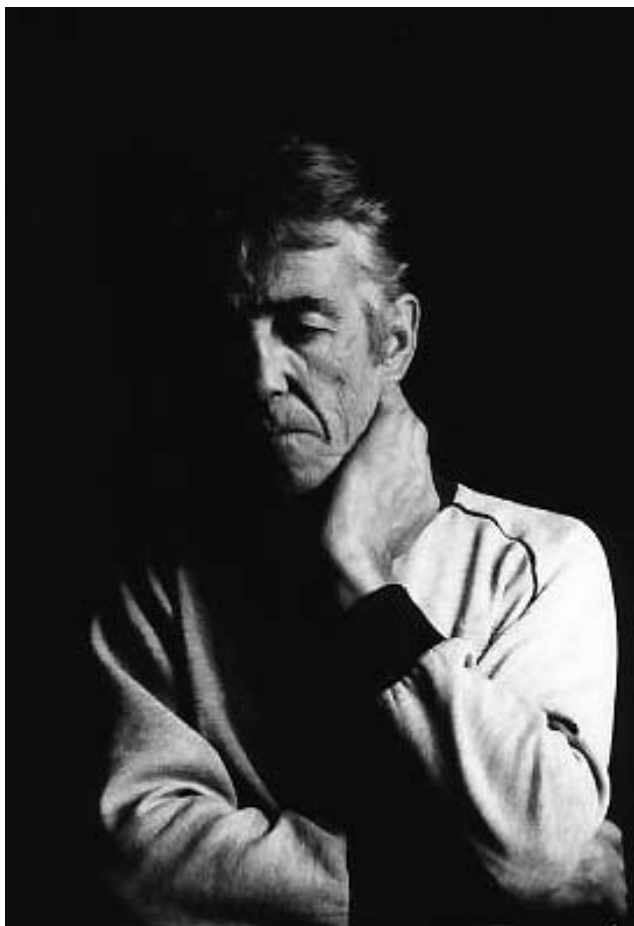
Aki nézi a felvonuló fiatalokat, lelkesnek, magabiztosnak, szépnek talál bennünket, mint akik a jövő tavaszát sugározzuk az őszben. Aztán hamar a lobogásból gyűrődésbe merevedett ballonkabátok, micisapkák, kalapok töltik be a teret, és köd száll a földre lőporfüstből a pesti utcán, nyirkos hideg a kukoricatáblás, cserjés országhatáron.

A forradalom történetét napról napra ismerjük, a résztvevőknek, s azoknak, akik így s úgy belekeveredtek, őrzi saját történetét az emlékezete, de az akkori mozgató érzelmeket, a meglepő lelki állapotot már sokkal nehezebb fölidézni. A szabadság elvarázsoltjai voltunk mindannyian. Ma sem tudom, miért éppen az a valamelyik mozzanat, mondat indított, s bontott ki

Ismeretlen 48-as honvéd (Plohn József felvétele a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum gyűjteményéből)

valamely eseményt. A sokaság egyszerre elragadt lelkesedéssel, kisajátított akaratommal együtt oda, ahol az ember, az elszabadult tömegben, már képtelen józan ésszel uralkodni magán. Belesodrótunk ártatlanságunk igazába, a legyőzhetetlenség képzetébe. Achilleszi önbizalmunk közben még az sem jut eszünkbe, hogy ha más meghal, én akkor is életben maradok. Erre az áradó mámorra fogható minden, a szobordöntéstől addig az alig észrevehető mozdulatig, ahogy a kalauznő áthúzta a Sztálin út betűit a táblán, a földalatti kocsi-jában. Ahogy a Gellért-hegyi helyőrség tornyáról egyetlen civil, előre megfontolt szándékból, bárholnan lelőhetően döntötte le a vörös csillagot. Kis és nagy merészségek összessége volt a forradalom a pékségek előtti türelmes sorban állástól, a lelőtt mentős diáklány mártíromságától a fegyveres harcig. És a szeretet, a szerelem és a szolidaritás felkelése folyt akkor a kíméletlenség ellen. Ahogy a melléd sodródott lányt takartad a golyóktól a Múzeumkertben, ahogy a sebesült kezű a sebesült lábút kivezette a Kossuth téri pokolból, s mintha egy nemzet figyelme győgított volna a kórházi ágyon. Miközben hihetetlen önzés vezényelte a karhatalmat olyan gaztettek elkövetésére, melyeket nem lehet feledni soha.

Szigetvári István 56-os felkelő (Csete Örs felvétele)

Alig bújtak ki az idegen tankból, még a népmen-tők álarcában, már a forradalmárokat keresték, s az írókat tartották az események szellemi vezetőinek, s ezt a Bajza utcai házat az összeesküvők fészkének. Az első kivégzések és a szövetség felfüggesztésének ideje egybeesett. Az írópereket a Nagy Imre-perrel párhuzamosan készítették elő. De mi tudjuk, hogy a magyar írók, a Balassitól öröklődő szent kötelesség-

nek tettek eleget. Azért gyűlünk össze most is az emléktábla alatt, hogy ezt a hagyományt megerősítsük Tamási Áron *Gond és hitvallása* szerint, ahogy itt, mint tragédiazáró monológ hangzott el. „Egy ezredév alatt sok zivatar verte nemzetünket, de a zivatarok borújában is két fény mindig hű maradt hozzá. Az egyik a nemzet csillaga, mely vészek idején is áttört fényével a homályon, a másik pedig virrasztó költőink fáklyafénye, mely a magyarság számára ma is tanítás. Számunkra több is ennél, mert kötelező örökség hűséggel szeretőnk ezt az örökséget hordozni. Nehéz, de megtennünk mégis az egyetlen út, mert nincs

feloldás.” Tamási szavait a saját hitvallásaként fogadta el az Írószövetség választmánya 1956. december 28-án.

Csete Örs: 1956 Budapest. Arcok és sorsok (album)

A/4, keménytáblás, védőborítás, 205 oldal, 3920 Ft

... Az 1956-os forradalom eseményeiről rengeteg fénykép maradt fenn. Sajnos, ezek a képek később árulóivá lettek azoknak, akik szerepeltek rajtuk, és itthon maradtak. Egy fiatalember, Csete Örs emléket állít a forradalmároknak. Amíg arcvonásaikat fotografálja, az alatt rögzíti beszélgetésüket is. Hasonló életutak vannak a magnószalagon és hasonlóan meggyötört arcok a képeken. Az egyik portrén van valaki, akinek a szemébe nem lehet beletekinteni. Egy szem, amelyet sötét szemüveg takar. Nekünk lettek a börtönévek, de a napszemüveges férfi életfogytiglan sötétzárkára, vakságra ítéltetett. Három golyóval a fejében, tüdejében, ma is itt él, közöttünk van. Nézzék hát meg az ötvenhatos arcokat! Azokkal fognak találkozni, akik Magyarországot mentek a barikádra, akik a hazáért szenvedtek. És ezt egyikük sem bánta soha!...

Szerkesztőségünkben 20 % kedvezménnyel megvásárolható.

